

ביד הלשון

סוגיות לשוניות בפרשת השבוע

תרצה יהודה – מפקחת הוראת עברית

הרב יעקב אלבירט – מפקח כולל

כי תצא שנת ה'תשע"ח עלון 13

"וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא" (נחמיה ח' ח')

הגייה נכונה והסבר לפרשה ולמפרשיה

מפיק

המפיק – נקודה באות ה"א שבסוף מילה שמציינת שיש להגות אותה כעיצור ולא כאם קריאה. (האות ה"א נשמעת).

"וַיִּקְרָאוּ" לֹא **לְאִשָּׁה וַיְבִינּוּ** (כה, ה) = מציין צרוף של פועל + מילת היחס אותה – לקח אותה, ייבם אותה.

"וַיִּקְרָאוּ" **אִשָּׁה** **וַיְבִינּוּ** (כה, יא) = מציין כינוי שייכות חבור לנסתרת (שלה) – האיש שלה, היד שלה.

טעמים – צורות הפסק

"לֹא-יִזְוָכְל רִזְוִים וְרָכָב" (כד, ו)

"וְשָׁכַב בְּשִׁלְבוֹתָיו וּבִרְכָּב" (כד, יג)

"תִּמְוֹזֶה אֶת-זֶכֶר עֲמֹלֶה מִתְּוֹת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח" (כה, יט)

הטעמים סוף פסוק ואתנחתא הם טעמים מפסיקים "קיסרים".

טעמים אלה גורמים להארכת תנועה: במקום סגול – קמץ, במקום שווא – סגול, במקום פתח – קמץ וכו'.

הגמרא במסכת נדרים דף לז ע"ב אומרת שזה "הלכה למשה מסיני".

צורת רבים

"כִּי-תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל-אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשִׁבִּיתָ שְׂבָיו" – במילה **"אֹיְבֶיךָ"** (כא, י) האות יי אחרי האות בי מציינת לשון רבים (האויבים שלך).

המיות של השרש יב"מ – שמות ופעלים:

"כִּי-יֵשְׁבוּ אָזִים יוֹדֵיו וּמֵת אֲזוּד מֵהֶם וּבֶן אִין-לוֹ לֹא-תִהְיֶה אִשָּׁת-הַמֵּת הַזֹּוֹצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה (הִיבָם שלה) יִבָּא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה יִבְמָה (יִבָּם אותה) : וְאִם-לֹא יִזְפֶּן הָאִישׁ לְקַחְתָּ אֶת-יִבְמָתוֹ (הִיבָמה שלו) וְעָלְתָהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל-הַקָּנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי (הִיבָם שלי) לְהִקָּים לְאֲזוּזֵי שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי (לִיבָם אותי)" (כ"ה, ה, ז)

נסמך

"וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְלֶיהָ אִשָּׁת יִפֶּת-תְּאֵר" (כא, יא) –

צריך להיות "אִשָּׁה יִפֶּת תְּאֵר". המילה "אִשָּׁה" היא נסמך ואינה יכולה לעמוד לבדה או להצטרף לצירוף סמיכות אחר.

מכאן למדו חז"ל ש"אִשָּׁה יִפֶּת תְּאֵר" היא אִשָּׁה יִפֶּת-תְּאֵר. (ועיין ברא"מ).

מקור השם – מַעֲקָה

... וְעִשִּׂיתָ מַעֲקָה לְנֶגֶד ... (כב, ח) –

מנחם בספרו "מחברת" כתב ששורש המילה הוא יעקי "ושורש זה מתחלק לשני ענינים: האחד, "ועשית מעקה לגגך" (דברים כב, ח). וענין שני, "שמת מועקה במתנינו" (תהלים סו, יא), "מפני עקת רשע" (שם נה, ד), "הנה אנכי מעיק תחתיתכם כאשר תעיק העגלה" (עמוס ב, יג), ענין מצוק ודוחק המה".

אך הרשב"ם כתב: אין לו חבר בתורה, כמו מגזרת מַעֲשָׂה מְרָאָה הוא. וכן כתב האבן-עזרא. הא"ע ממשיך וכותב בלשונו המליצית: "ומדקדק (כלומר 'מנחם') הוציאו מגזירת "עקת רשע", והביא עצמו בעקה".

ניבים ופתגמים מהפרשה

לֹא-תִזְזַם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ (כה, ד)

דיש הוא מלאכת הפרדת גרגירי התבואה מן השיבולים. בעת העתיקה נעשתה מלאכת הדיש באמצעות שור: השור היה הולך על השיבולים ורומס אותן ברגליו או במוֹרְג – לוח רחב וכבד שבתחתיתו נעוצות אבנים – שחובר אליו. בשעת הדיש היה השור אוכל לעיתים מן התבואה, וכדי למנוע צער בעלי חיים אסרה התורה לשים מחסום לפיו בעת עבודתו (דברים כה, ד). בשיח הציבורי הביטוי משמש לעיתים לתיאור טובות הנאה שמקבלים עובדים במקומות עבודה מסוימים.

